

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE, LITERE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. habil. FELIX-NARCIS NICOLAU

Doctorand:

Bianca-Maria Bucur (Tincu)

ALBA IULIA

2025

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE, LITERE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE

***CĂUTĂRI ALE SINELUI ÎN ROMANE MODERNISTE:
PROTOTIPURI LITERARE ȘI CULTURALE***

Rezumat

Doctoral Supervisor:

Prof. univ. dr. habil. FELIX-NARCIS NICOLAU

PhD Candidate:

Bianca-Maria Bucur (Tincu)

ALBA IULIA

2025

CUPRINS

INTRODUCERE	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL 1 MODERNISM: O REFLECȚIE CRITICĂ	Error! Bookmark not defined.
1.1. Arhetipul Sinelui.....	Error! Bookmark not defined.
1.1.1. Arhetipuri și Simboluri	Error! Bookmark not defined.
1.1.2. Implicații psihologice ale Sinelui.....	Error! Bookmark not defined.
1.1.2.1 Sinele: Specificații Terminologice	Error! Bookmark not defined.
1.2. Romanul Modernist	Error! Bookmark not defined.
1.2.1 Evidențieri ale Particularităților Culturale și Context	Error! Bookmark not defined.
1.2.1.1 Mișcări Artistice	Error! Bookmark not defined.
1.2.1.2 Eseuri ale scriitorilor moderniști- Aspecte principale ..	Error! Bookmark not defined.
1.2.2. Preocupări tematice	Error! Bookmark not defined.
1.2.3. Personajul modernist	Error! Bookmark not defined.
Aspecte principale ale capitolului	Error! Bookmark not defined.
CHAPTER 2: EVOLUȚIA PSIHOLAGICĂ ȘI CULTURALĂ A PERSONAJELOR Virginiei Woolf	Error! Bookmark not defined.
2.1. <i>Valurile</i> de Virginia Woolf: O privire generală	Error! Bookmark not defined.
2.1.1. <i>Valurile</i> : Valențe Simbolice și psihologice ale „apei”	Error! Bookmark not defined.
2.1.2. Receptarea Critică a Romanului: Idei Principale	Error! Bookmark not defined.
2.1.3 O scurtă incursiune în Postmodernism.....	Error! Bookmark not defined.
2.2. Analiza personajelor (<i>Valurile</i>)	Error! Bookmark not defined.
2.2.1. Bernard: Povestitorul grupului.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.2. Evoluția lui Bernard: Aspecte principale	Error! Bookmark not defined.
2.2.3. Neville: Un academician romantic	Error! Bookmark not defined.
2.2.4. Rhoda and Louis: Proscripții	Error! Bookmark not defined.
2.2.5. Susan and Jinny: Nat-uri opuse	Error! Bookmark not defined.
Rezultate.....	Error! Bookmark not defined.
2.3. <i>Mrs Dalloway</i> : romanul și personajul	Error! Bookmark not defined.
2.3.1. Receptarea Critică a Romanului: Idei Principale	Error! Bookmark not defined.
CHAPTER 3: EVOLUȚIA PSIHOLAGICĂ ȘI CULTURALĂ A LUI STEPHEN DEDALUS	Error! Bookmark not defined.
3.1. <i>Portret al Artistului în tinerețe</i> de James Joyce: Perspectivă Critică.....	Error! Bookmark not defined.

3.1.1. Receptarea Critică a romanului: Aspecte principale.....	Error! Bookmark not defined.
3.2. Analiza personajului (Portret al Artistului în tinerețe).....	Error! Bookmark not defined.
3.2.1. Stephen Dedalus: Stadii ale devenirii	Error! Bookmark not defined.
3.2.1.1 Primul capitol: childhood rhythms	Error! Bookmark not defined.
3.2.1.2 Al doilea capitol: increasing doubts	Error! Bookmark not defined.
3.2.1.3 Al treilea capitol: changing environments	Error! Bookmark not defined.
3.2.1.4 Al patrulea capitol: overflow of thoughts	Error! Bookmark not defined.
3.2.1.5 Al cincilea capitol: the intellectual uprising	Error! Bookmark not defined.
3.2.2 Evoluția lui Stephen: Aspecte principale.....	Error! Bookmark not defined.
Rezultate.....	Error! Bookmark not defined.
CHAPTER 4: O PERSPECTIVĂ REFLECTIVĂ. PERSONAJELE MODERNISTE-MODELE CULTURALE	Error! Bookmark not defined.
4.1. Premise teoretice.....	Error! Bookmark not defined.
4.2. Stadiile învățării transformatoare ale personajelor	Error! Bookmark not defined.
4.3. Romanele moderniste: exemple de pedagogie culturală.....	Error! Bookmark not defined.
CONCLUZII	Error! Bookmark not defined.
Bibliografie.....	Error! Bookmark not defined.
ANEXE	Error! Bookmark not defined.
ANEXA 1 Harta argumentativă a tezei	Error! Bookmark not defined.
ANEXA 2 Harta conceptuală a analizei personajelor	Error! Bookmark not defined.

Cuvinte cheie: romane moderniste, personaje moderniste, arhetipul Sinelui, *conștiință cultural-literaturizată*, stadiile de dezvoltare ale lui Erik Erikson, reflecție epistemologică, învățare transformatoare prin intermediul experiențelor estetice

Rezumat

Explorarea Sinelui în literatura modernistă este una dintre temele esențiale asociate cu noutatea și inovația scrierilor secolului al XX-lea. Tehnicile literare precum fluxul conștiinței și monologul interior au ajutat la exprimarea unui sens al identității pe care scriitorii și artiștii au explorat-o îndeaproape, aceștia răspunzând unei nevoi specifice a oamenilor care trăiau și înfruntau schimbări la toate nivelurile vieții. Descriș de numeroși academicieni ca o „mișcare culturală transformatoare” (Shiach, 2010, p. 21), modernismul a fost teoretizat și asociat de-a lungul timpului cu alte domenii de studiu, precum fenomenologia, psihologia, filosofia. Această asociere este de o importanță deosebită, deoarece ea reprezintă sursa unei căutări continue și a studiilor despre creațiile moderniste.

Acest studiu este centrat pe modernism literar și urmărește conceptualizarea termenului de *conștiință cultural-literaturizată*, un concept inovator care descrie culmile intelectuale care sunt formate datorită mediului cultural al persoanei. Reprezentarea conștiinței în literatură este una dintre caracteristicile prime ale scrierilor moderniste și descrierea detaliată a acesteia are baze teoretice în studiile lui William și Henry James, *Principiile Psihologiei* (1918) și *Viitorul Romanului: Eseuri despre Arta Ficțiunii* (1956). Pe lângă implicațiile psihologice ale termenului, reprezentarea conștiinței în literatură a presupus o perspectivă narativă pe care Dorrit Cohn a discutat-o în studiul său (1978). Conceptualizarea literară a psiho-narațiunii, monolog citat și monolog narat a scriitoarei a dezvăluit înșiruirea de gânduri în romanele lui James Joyce și ale Virginiei Woolf. Extinzând analiza conștiinței descrisă prin intermediul discursului narativ, David Herman (2011) a demonstrat cum percepția încorporează experiența și, astfel, cum personajele moderniste reflectă exemple de complementaritate între subiectivitate și mediul înconjurător. Pornind de la această bază teoretică, acest studiu extinde analiza reprezentării conștiinței în romanele moderniste ale Virginiei Woolf și James Joyce, urmărind evoluția percepției personajelor înspre forme avansate de percepție, dezvoltate datorită elementelor culturale.

Criticii au fost preocupați în a dezvălui elementele culturale care au influențat literatura secolului al XX-lea. Studii ample au apărut, pornind de la realitățile secolului al XX-lea care au

inspirat scriitorii să acționeze și reacționeze prin exprimarea punctelor lor de vedere. În acest studiu, descriu, așadar, modul în care conștiința personajelor moderniste se dezvoltă datorită mediului cultural și conceptualizez termenul *conștiință cultural-literaturizată*, care reprezintă un nivel de percepție avansat, evoluând exclusiv datorită factorilor culturali și fiind rezultatul unui proces care implică stadii de dezvoltare.

Context și motivație

Modernismul, un fenomen literar din prima jumătate a secolului al XX-lea, a îndreptat atenția asupra individualului și mecanismelor psihologice ale persoanei. Urmând dezvoltarea psihologiei și teoriile lui Freud, scriitorii aceluia secol au devenit interesați de subconștient, de ceea ce se află în interior, de misterele minții și ale sufletului. Subconștientul a devenit o preocupare centrală pentru scriitorii aceluia secol, deoarece sensul convențional al termenului de identitate s-a pierdut la nivel intelectual și oamenii experimentau un sentiment de înstrăinare.

Contextul cultural al scrierilor moderniste contribuie la prezenta abordare a formării intelectuale a personajelor în sensul că anumite școli de gândire și mișcări culturale care au apărut la începutul secolului al XX-lea sunt reprezentate în romane. Eseurile scriitorilor moderniști au apărut drept răspuns la acest context, și anume contextul avangardei artistice a secolului al XX-lea, iar studiul acestora reflectă noi perspective despre conștiința explorată în scris. Dicotomia veche și nou a devenit în aceste eseuri o dicotomie dintre interior și exterior, ceea ce descrie caracteristica definitorie a romanelor moderniste.

În timp ce eseurile moderniste sunt o sursă valoroasă de informații, personajele moderniste reprezintă principala sursă de explorare culturală și literară în această teză. Răspunsul unui personaj la contextul său cultural reflectă o serie de evenimente care schimbă și formează conștiința acestuia și este interpretat conform răspunsurilor percepute de către personaj. Evoluția personajelor este, așadar, urmărită în funcție de răspunsurile scriitorilor moderniști la contextul cultural al secolului al XX-lea și parcursul specific al fiecăruia. Angajând fundația teoretică a Noului Istorism, contextul cultural al personajelor reflectă realitățile scriitorilor care au ales să creeze prin intermediul instrumentelor literare care exprimă universalul și particularul creației lor. Continuând cu metoda analitică utilizată în această lucrare, evoluția individuală a fiecărui personaj este predominant expusă în analiză.

Literatura și cultura se reunesc prin intermediul formelor narative care descriu experiențe formatoare și reflectă o imagine a unei realități esențiale, și anume a identității omului. Resursele prime ale acestui studiu includ o selecție de romane: *Valurile* (1931), *Doamna Dalloway* (1925) scrise de Virginia Woolf; și *Portret al Artistului în tinerețe* (1916), deopotrivă și referințe la *Oamenii din Dublin* (1914) și *Ulise* (1922). Alegerea acestor doi autori reflectă scopul tezei de a analiza tema identității și a evidenția reprezentarea Sinelui și a formelor epistemologice de cunoaștere a Sinelui rezultate în urma experiențelor culturale.

Acest studiu este o relectură a operelor clasice, consacrate. Selecția romanelor ilustrează identificarea tipurilor specifice de evoluție, și anume evoluția psihologică influențată de experiențe culturale. Asocierile noi între tehnici literare și conceptualizări contemporane ale termenilor de conștiință, sine, voce, răspund preocupărilor actuale. Tendința prezentă a studiilor literare este asocierea interdisciplinară care descrie ritmul accelerat al lumii din prezent.

Elementul de noutate al tezei constă în conceptualizarea termenului de conștiință cultural-literaturizată. Perspectiva critică răspunde tendinței actuale a studiilor literare unde primează asocierile inter și transdisciplinare. De-a lungul secolului al XX-lea psihologia a devenit asociată cu literatura, dovadă fiind studii reper, precum cele ale lui Rene Wellek, Austin Warren, Norman Holland și apariții mai recente, precum cele ale criticilor Geoffrey Hartman și David S. Miall. Studiile acestora au răspuns realităților și descoperirilor despre mecanismele minții. Recenta evoluție a studiilor cognitive și a tendințelor critice, precum naratologia cognitivă, dezvăluie noi provocări și cadre teoretice pentru interpretarea înțeleșurilor. Prin urmare, relectura literaturii moderniste în contextul disciplinelor actuale și interdisciplinare reflectă noi elemente revelatoare pentru interpretarea temei identității. Un astfel de exemplu este recurența motivului liniștii, element cu rol comunicativ și efecte revelatoare la nivelul percepției epistemologice.

Scopul și obiectivele

În contextul prezent al studiilor moderniste deschise înspre alte domenii de studiu, scopul acestei teze este să dezvolte o perspectivă interdisciplinară despre tema identității, evidențiind personajele moderniste drept exemple care oglindesc modele literare și culturale de reprezentare a percepției despre Sine.

Studiul meu urmărește asocierea literaturii și a culturii, evidențiind dimensiunea pedagogică a scrierilor pentru a ilustra o bază teoretică de interpretare a reprezentării conștiinței

personajelor. Elementele particulare care descriu romanele moderniste sunt tehnicile folosite pentru a reprezenta evoluția psihologică a personajelor și a indica nivelurile transformării lor. Elementele universale reflectă tema identității și reprezentarea detaliată a acesteia. Obiectivele principale ale tezei sunt identificarea evoluției psihologice a personajelor moderniste, descrierea proiecțiilor diferitelor tipuri de mimesis și implicațiile habitus raportate la asimilarea elementelor culturale ale personajelor și implementarea unei perspective critice de tip Arhetipal.

Primul obiectiv este de a evidenția nivelurile interdisciplinare ale analizei. Urmărind evoluția intelectuală, psihologică a personajelor presupune atât analiza percepției acestora despre propriul sine în diferitele etape de schimbare, cât și raportarea lor la contextul cultural al mediului acestora. Folosind teoria stadiilor de dezvoltare aparținând lui Erik Erikson, voi demonstra modul în care personajele moderniste avansează înspre un nivel avansat de percepție a sinelui lor. Înțelegerea acestora a propriilor conștiințe este în strânsă legătură cu devenirea artistică a acestora și cu formarea gândirii critice ca urmare a conștientizărilor culturale.

Cel de-al doilea obiectiv este de a identifica reprezentarea mimesis-ului și a habitus-ului în fiecare roman. În acest studiu, conceptul de mimesis este utilizat cu sensul de reprezentare a unei identități culturalizate și termenul de habitus drept o sursă de predispoziții existente în conștiința personajelor și care le influențează modul în care acestea se percep la nivel social, în societățile în care trăiesc. Romanele moderniste sunt artefacte culturale și surse regenerative a temelor universale, precum căutarea identității. Consumul de cultură al personajelor este asociat cu dezvoltarea cunoștințelor acestora și cu formarea credințelor, preocupărilor și alegerilor personale. Asocierea între personaj și cultură reflectă experiențe formatoare cu urmări de natură pedagogică. Această perspectivă răspunde abordării critice despre conștiință critică și praxis a lui Paulo Freire și perspectivei pedagogice despre procesul transformator prin artă, aparținând lui Alexis Kokkos și lui Ted Fleming.

Cel de-al treilea obiectiv este de a dezvolta o perspectivă critică de tip arhetipal, adăugând și elemente inspirate de discipline care s-au dezvoltat începând cu secolul al XX-lea. Arhetipul Sinelui este, în terminologia lui Jung, o realitate psihologică formată prin intermediul imaginilor, tiparelor, și simbolurilor. Considerând arhetipul Sinelui o temă centrală explorată în romanele moderniste, dezvolt interpretarea acesteia incluzând elemente din alte domenii de studiu, precum naratologia cognitivă, neuroștiință și filosofie. Naratologia este legătura dintre tehnicile literare și aspectele referitoare la domeniul cognitiv. Neuroștiința servește prezentului studiu pentru definirea

unor concepte esențiale care descriu anumite experiențe și efecte asupra personajelor. Filosofia reprezintă factorul mediator între metodele utilizate în redarea perspectivei critice și stabilirea focusului interpretării. Concepte esențiale precum conștiință, capacitate de înțelegere, percepție, subiectivitate și identitate sunt armonizate prin intermediul teoriei *Figure and Ground*, aparținând lui Edgar Rubin. Această teorie unificatoare reflectă unicitatea fiecărui element inclus în explorarea temei Sinelui. Personajele moderniste sunt, așadar, analizate drept individualități care răspund activ elementelor culturale pe care acestea le percep. Experiențele lor culturale sunt considerate factori formatori care conduc înspre o etică a gândirii unde arta are efecte esențiale asupra percepției personajelor. Acest aspect reprezintă provocarea unei noi perspective creatoare în interpretarea romanelor moderniste.

Premise, ipoteze și întrebări-cheie

Această teză prezintă o perspectivă interdisciplinară. Încep prin a discuta despre mediul cultural care a dus la scrierea romanelor moderniste și apoi dezvolt analiza literară prin care expun substraturile scrierilor.

Premisa generală a studiului meu este formată în jurul ideii conform căreia conceptele literare, culturale, psihologice și filosofice proiectează interpretarea temei identității în romane moderniste într-o perspectivă contemporană despre literatura modernistă. Analiza literară evidențiază cadrul simbolic al interpretării, iar mai apoi se dezvoltă prin intermediul teoriilor complementare care explică termenul central al studiului și anume Sinele.

O premisă specifică a studiului anunță centrarea discuției despre scrierile Virginiei Woolf și ale lui James Joyce înspre două elemente. Primul este simbolismul literar care creează spații de interpretare a evoluției personajelor. Cel de-al doilea element este asocierea literaturii cu alte domenii de studiu, în special cu pedagogia culturală. Rezultatele anticipate ale studiului reflectă o nouă înțelegere a valorilor formative exprimate în romanele moderniste și reprezentarea Sinelui prin intermediul nivelurilor de analiză literar, cultural și pedagogic.

Acest studiu este structurat conform ipotezei că personajele moderniste înfățișează stadii de evoluție a percepției sinelui, acestea atingând forme avansate, o formă specifică fiind conștiința cultural-literaturizată, atunci când se angajează într-o căutare continuă influențată de factori culturali. Demonstrez recurența arhetipului Sinelui în romanele discutate, arhetip care se reflectă în romane prin arhetipului pomului. Pornind de la perspectiva fenomenologică a lui Carl Gustav

Jung asupra arhetipului Sinelui al cărui simbol este imaginea unei mandale, urmăresc reprezentarea Sinelui în romane moderniste prin intermediul imaginilor zborului și căderii. Aceste imagini se conturează în urma cercetării temelor precum viața și moartea, și a motivelor precum liniștea și vidul.

Reprezentarea arhetipurilor în literatură are rădăcini în opera monumentală a lui James George Frazer care a influențat percepția scriitorilor moderniști despre religie și mit. Problema credinței este strâns legată de preocuparea scriitorilor moderniști de a crea artă despre om în întregimea sa, cu precădere despre mecanismele gândirii acestuia. Perspectiva critică de tip arhetipal a fost aplicată în interpretarea literaturii de către Maud Bodkin (1934) și teoretizată în eseul său literar de către Northrop Frye (1957). Prin urmare, această perspectivă asupra arhetipului Sinelui reprezentat în romane moderniste reflectă multiplele aspecte care descriu noțiunea de arhetip, printr-o analiză centrată pe surse de investigație literare și culturale, completată prin elemente psihologice și filosofice.

Ipotezele adiacente conectate cu scopul studiului reflectă conceptele psihologice și filosofice ale cadrului teoretic. Una dintre ipoteze anunță trecerea între stadiile de dezvoltare a percepției personajului prin prisma experiențelor de tip qualia (Damasion, 2010, p. 262) și avansarea înspre un nivel de înțelegere epistemologic prin intermediul unui proces de învățare cu rol transformator. Cea de-a doua ipoteză secundară indică faptul că elementele mediatore dintre stadiile de dezvoltare se intersectează cu cele de tranziție pe parcursul evoluției personajelor. Elemente mediatore sunt cele precum realitățile hupomnemata, care sunt, conform teoriei lui Michel Foucault, note despre înțelegerea sinelui și exercițiile de tip scriere contemplativă, termen conceptualizat în acest studiu prin acte de scriere care implică contemplație, gânduri reflective și meditații introspective. Aceste elemente mediatore sunt esențiale în analiza personajelor pentru identificarea conștiinței lor cultural-literaturizată.

Întrebările cheie pe care le urmăresc sunt centrate pe câteva aspecte tematice și metodologice. Prima întrebare este cum are loc evoluția psihologică a personajelor? Investigând acest stadiu al evoluției personajelor, percepția identității personale devine un aspect central al analizei. A doua întrebare este ce tehnici literare ilustrează imaginea individualității fiecărui personaj? Aceste tehnici reflectă nivelul stilistic al narațiunii și imaginea arhetipului Sinelui care poate fi identificată prin intermediul metaforelor și simbolurilor predominante din scriere. A treia întrebare urmărește care sunt nivelurile gnoseologice și epistemologice rezultate în urma evoluției

personajelor și a căutării propriei identități. Aceste niveluri de interpretare confirmă existența și explorarea conștiinței cultural-literaturizată în romanele moderniste analizate.

Metode și concepte principale

Metoda principală folosită în acest studiu este abordarea analitică aparținând lui Michel Foucault, precum și interpretarea hermeneutică și lectura detaliată a textelor. Principalele instrumente de investigație pe care le folosesc sunt instrumentele literare: comparația, imaginarul, simbolismul, inovațiile formale (personajul și tehnicile narative) și conceptele: *hupomnemata*, *qualia*, voce, reflecție epistemologică și scris contemplativ. Aceste concepte interdisciplinare descriu percepția personajelor a propriei individualități. Ele sunt explicate în detaliu în primul capitol.

Hupomnemata descrie notele fizice și mentale ale personajelor, acestea fiind cuvinte care reflectă dezvoltarea personajelor; *qualia* sunt experiențe subiective, percepții simțite care influențează procesul de autocunoaștere (Damasio, 2010, p. 262); voce este indicatorul sinelui conștient (Damasio, 2010, p. 45); epistemologie reflectivă exprimă cunoașterea de sine reflectivă, dezvoltată prin interacțiune constantă cu celălalt (Teo et al., 2014, p. 72), iar scriere contemplativă definește dispoziția personajelor de a-și crea propria poveste și a cerceta viața prin acte de scriere. Această dispoziție implică starea contemplativă a personajelor și procesul de ilustrare a identității narative, potrivit clasificării modurilor mimetice ale lui Paul Ricoeur (Ricoeur, 1983, p. 53), concept care descrie modul în care un individ își interpretează viața drept poveste.

Evoluția percepției personajelor mai poate fi clasificată prin trei categorii: experiențială, ontologică și socială (Barresi & Martin in Gallaher, 2011, p. 53). Pe lângă stadiile de dezvoltare propuse de Erik Erikson prin intermediul cărora expun evoluția psihologică a personajelor, conceptele de focalizarea internă și externă (Genette, 1980) sunt utilizați pentru a descrie percepțiile culturale ale personajelor.

Selecția acestor metode de analiză ilustrează identificarea unui tip specific de evoluție a personajelor și anume evoluția psihologică influențată de experiențe culturale. Prin urmare, analiza reprezentării conștiinței în romanele moderniste revelează o nouă asociere între tehnicile literare și termeni din domenii precum neuroștiință și studii cognitive. Această perspectivă abordează preocupări actuale despre procesul de învățare transformator.

Structura tezei

Fiecare capitol al tezei începe cu o bază teoretică menită să completeze fundația perspectivei critice a studiului.

Primul capitol stabilește premisele care conectează tematica Sinelui cu modernismul, înțeles drept o mișcare literară și culturală. Printre criticii care au abordat înțelegerea termenului de modernism se numără Richard Sheppard care a propus trei strategii de înțelegere. Ultima, așa cum observă Michael Whitworth, implică relația cauzei și a efectului, ceea ce înseamnă că operele moderniste sunt răspunsuri la contextul lor istoric (Whitworth, 2007, p. 6). Utilizând termenul de memorie culturală pentru a analiza personajele, folosesc relația cauză-efect pentru a identifica tema identității reprezentată în romanele pe care le analizez. Înțelegerea conceptului de Sine și reprezentarea acestuia în literatura modernistă drept un arhetip au drept bază de înțelegere implicațiile fenomenologice și psihologice ale termenului. Extinzând perspectiva înspre literatură, arhetipul Sinelui este identificat prin intermediul simbolurilor cerc și copac.

Capitolele doi și trei analizează printr-o perspectivă critică operele Virginiei Woolf și ale lui James Joyce. Fiecare interpretare urmărește analiza personajelor și dezvoltarea acestora din punct de vedere psihologic, cultural și epistemologic. Personajele romanului *Valurile* își descoperă existența conform metaforei apei. Bernard este vocea principală a grupului de personaje și capacitatea sa de adaptare se dezvoltă prin intermediul limbajului artei. Clarissa, personajul principal din *Doamna Dalloway*, își câștigă simțul independenței și îl conștientizează retrospectiv de-a lungul romanului. Stephen Dedalus, al cărui nume îl proiectează în sfera mitologică a mitului labirintic al lui Dedalus, își dezvoltă memoria enciclopedică, aceasta dezvoltându-se în același timp cu percepția lui de a deveni scriitor. Romanul *Portret al Artistului în tinerețe* descrie stadiile de dezvoltare ale personajului și aspirațiile sale artistice care înfloresc datorită experiențelor culturale pe care acesta le interiorizează.

Imaginile zborului și căderii, comune operelor ambilor scriitori, reflectă procesul continuu al evoluției și căutării personajelor. Șirul de cunoștințe asimilate de către personaje anunță nivelul epistemologic de autocunoaștere pe care unele dintre acestea le ating în urma procesului de învățare transformatoare.

Ultimul capitol încheie analiza de personaj prin extinderea nivelului pedagogic de interpretare a romanelor moderniste. Conceptul de pedagogie culturală descrie modul în care

romanele moderniste consemnează experiențe cu implicații educative. Conceptul de conștiință cultural-literaturizată include, așadar, stadii de dezvoltare rezultate în urma unui proces de învățare.

Bibliografie

- Alberti, F. B. (2019). *A Biography of Loneliness: The History of an Emotion*. UK: Oxford University Press.
- Antonescu, R. (2016). *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*. Iași: Tipo Moldova.
- Aronson, A. (1980). *Music and the Novel: A Study in Twentieth-Century Fiction*. Totowa, N.J.: Rowman & Littlefield.
- Beardslee, D. C., & Wertheimer, M. (1958). *Readings in Perception*. Princeton, N.J: Van Nostrand.
- Bénéjam, V., & Bishop, J. (2011). *Making Space in the Works of James Joyce*. New York: Routledge.
- Bergson, H. (2001). *Time and Free Will: An Essay on the Immediate Data of Consciousness*. (Trans. F. L. Pogson). New York: Dover Publications.
- Blanchot, M. (1982). *The Space of Literature*. (Transl. Ann Smock). London: University of Nebraska Press.
- Bodkin, M., (1958). *Archetypal Patterns in Poetry: Psychological Studies of Imagination*. New York: Vintage.
- Brée, G. (1962). *Camus: a Collection of Critical Essays*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Briggs, J. (2010). The novels of the 1930s and the impact of history. In Susan Sellers (Ed.), *The Cambridge Companion to Virginia Woolf* (Cambridge Companions to Literature, pp. 70-88), Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CCOL9780521896948.004.
- Brooker, P. (2007). Early modernism. In M. Shiach (Ed.), *The Cambridge Companion to the Modernist Novel* (pp. 32–47). Chapter, Cambridge: Cambridge University Press.
- Brooker, P. et al. (Eds.). (2010). *The Oxford Handbook of Modernisms*. UK: Oxford University Press. doi <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199545445.001.0001>.
- Bürger, P. (1984). *Theory of the Avant-Garde* (Transl. Michael Shaw). USA: University of Minnesota Press.

Bussemeyer, J. R. et al. (2015). *The Oxford Handbook of Computational and Mathematical Psychology*. UK: Oxford University Press.

Camus, A. (2000). *The Myth of Sisyphus* (Transl. J. O'Brien). England: Penguin Classics.

Castle, G. (2015). *A History of the Modernist Novel*. New York, NY, USA: Cambridge University Press.

Childs, P. (2008). *Modernism*. London: Routledge.

Cirlot, J. E. (1971). *A Dictionary of Symbols* (Trans. Jack Sage). London: Routledge.

Cooper, J. X. (2016). Modernism in the Age of Mass Culture and Consumption. In Peter Brooker and others (eds), *The Oxford Handbook of Modernisms*. Oxford: Oxford University Press.

Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper and Row. [ISBN 0-06-092043-2](#).

Csikszentmihalyi, M. (2014). *Applications of Flow in Human Development and Education: The collected works of Mihaly Csikszentmihalyi*. New York: Springer.

Damasio, A. R. (2010). *Self Comes to Mind: Constructing the Conscious Brain*. New York: Pantheon Books.

Darnell, R. (2022). *History of Theory and Method in Anthropology*. Lincoln: University of Nebraska Press.

Deleuze, G., & Guattari, F. (2005). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Trans. Brian Massumi. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.

Dennet, D. (1992). *Consciousness Explained*. USA: Little, Brown & Company.

Dreyfus H. L. & Rabinow P. (1982). *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. USA: University of Chicago Press.

Duval, S., & Wicklund, R. A. (1972). *A Theory of Objective Self Awareness*. New York: Academic Press.

Edinger, E. F., & C.G. Jung Foundation for Analytical Psychology. (1973). *Ego and archetype: Individuation and the Religious Function of the Psyche*. New York: Published by Putnam for the C.G. Jung Foundation for Analytical Psychology.

Eimert, D. (2013). *Art and Architecture of the 20th Century*. New York: Parkstone Press.

- Eliot, T. S. (1928). *The Sacred Wood: Essays on Poetry and Criticism*. London: Butler and Tanner Ltd.
- Elliott, E. (2006). Society and the novel in twentieth-century America. In C. Bigsby (Ed.), *The Cambridge Companion to Modern American Culture* (Cambridge Companions to Culture, pp. 430-449). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CCOL0521841321.022
- Erikson, E. H., & Erikson, J. M. (1998). *The Life Cycle Completed*. New York: WW Norton.
- Evens, T., Handelman, D., & Roberts, C. (2016). *Reflecting on Reflexivity: The Human Condition as an Ontological Surprise*. New York: Berghahn Books.
- Fernihough, A. (2007). Consciousness as a stream. In M. Shiach (Ed.), *The Cambridge Companion to the Modernist Novel* (pp. 65–81). Chapter, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ferrari, M. D., & Sternberg, R. J. (Eds.). (1998). *Self-awareness: Its nature and Development*. New York: Guilford Press.
- Foucault M. & Rabinow P. (1997). *Ethics: Subjectivity and Truth*. New York: The New Press.
- Foucault M. & Faubion J. D. (1998). *Aesthetics Method and Epistemology*. New York: New Press.
- Fox, A. (1990). *Virginia Woolf and the Literature of the English Renaissance*. Clarendon Press.
- Frye, N. (1957). *Anatomy of Criticism*. Princeton, New York: Princeton University Press.
- Gallagher, S. (2013). *The Oxford Handbook of the Self*. New York: Oxford University Press.
- Genette, G., & Culler, J. D. (1980). *Narrative Discourse: An Essay in Method* (; J. E. Lewin, Trans.). Cornell University Press.
- Gillies, M. A. (1996). *Henri Bergson and British Modernism*. Montreal, Que: McGill-Queen's University Press.
- Goldman, J. (2006). *The Cambridge Introduction to Virginia Woolf* (Cambridge Introductions to Literature). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511607295
- Gordon, C., & Gergen, K. J. (1968). *The Self in Social Interaction*. New York: J. Wiley.
- Guerin, W. L., & al. (2005). *A Handbook of Critical Approaches to Literature*. New York: Oxford University Press.
- Hakola, O., & Kivistö, S. (Eds.). (2014). *Death in literature*. UK: Cambridge Scholars Publishing.

Hall, C. S., Lindzey, G., & Campbell, J. B. (1998). *Theories of Personality*. New York: J. Wiley & Sons.

Hall J. (2014). *The Self-Portrait: A Cultural History*. New York: Thames & Hudson.

Heidelber, M. (2004). *Nature From Within Gustav Theodor Fechner and His Psychophysical Worldview*. USA: University of Pittsburg Press.

Howes, M. (2004). Joyce, colonialism, and nationalism. In D. Attridge (Ed.), *The Cambridge Companion to James Joyce* (pp. 254–271). chapter, Cambridge: Cambridge University Press.

Humm, M. (2010). Virginia Woolf and visual culture. In S. Sellers (Ed.), *The Cambridge Companion to Virginia Woolf* (pp. 214–230). chapter, Cambridge: Cambridge University Press.

Huyssen, A. (1986). *After the Great Divide: Modernism, Mass Culture, Postmodernism*. USA: Indiana University Press.

James, W. (1918). *The Principles of Psychology*. New York, H. Holt.

Jensen, M. (2007). Tradition and revelation: moments of being in Virginia Woolf's major novels. In M. Shiach (Ed.), *The Cambridge Companion to the Modernist Novel* (pp. 112–125). Chapter, Cambridge: Cambridge University Press.

Jung, C. G. (1959). *Aion; Researches into the Phenomenology of the Self*. London: Routledge.

Jung, C. G., Franz, M.-L., Henderson, J. L., Jaffe, A., & Jacobi, J. (1964). *Man and His Symbols*. New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group.

Kastenbaum, R. (2003). *Macmillan Encyclopedia of Death and Dying*. New York: Macmillan Reference USA.

Kern, S. (2011). *The Modernist Novel: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kind, A. (2016). *The Routledge Handbook of Philosophy and Imagination*. London: Routledge.

Kolocotroni V. Goldman J. & Taxidou O. (1998). *Modernism: An Anthology of Sources and Documents*. UK: University of Chicago Press.

Koopman, C. (2013). *Genealogy as Critique: Foucault and the Problems of Modernity*. USA: Indiana University Press.

Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. London: The University of Chicago Press.

Lawrence, S. B. (2001). *The Secret Science of Numerology: The hidden meaning of numbers and letters*. USA: Book-mart Press.

Levenson, M. (Ed.). (1999). *The Cambridge Companion to Modernism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Levin, H. (1941). *James Joyce: A Critical Introduction*. New Directions Books.

Lewis, P. (2010). *Religious Experience and The Modernist Novel*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511674723>.

Lotringer, S, et al. (Eds.) (1996). *Foucault Live: Collected Interviews, 1961–1984*. USA: Semiotext.

MacDuff, S. (2020). *Panepiphanal World James Joyce's Epiphanies*. University Press of Florida.

McParland, R. (2021). *Cultural Memory, Consciousness, and The Modernist Novel*, Academica Press,
ProQuest Ebook Central,
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/uabro/detail.action?docID=6887908>.

Majumdar, R., & McLaurin, A. (1997). *Virginia Woolf: The Critical Heritage*. London: Routledge.

Marx, J. (2013). Empire, Imperialism, and Modernism. In Rabaté, J.-M. (2013). *A Handbook of Modernism Studies / Jean-Michel Rabaté*. UK: John Wiley & Sons Ltd.
<https://access.torrossa.com/resources/an/5767661>

Meehan, A. (2020). *Modernism and Subjectivity: How Modernist Fiction Invented the Postmodern Subject*. Louisiana State University Press.

Miall, D. S. (1996). Empowering the Reader. In Roger J. Kreuz & Susan M. MacNealy. (Eds.). *Empirical Approaches to Literature and Aesthetics* (pp. 463-478). London: Bloomsbury Academic.

Miall, D. S. (2002). Literary Discourse. In Arthur C. G., Morton A. G., & Goldman, S. R. (Eds.). *Handbook of Discourse Processes* (pp. 321-355). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Miall, D.S. (2006). *Literary Reading: Empirical & Theoretical Studies*. New York: Peter Lang Publishing.

Mihăieș, M. (2016). *Ulysses, 732: Romanul romanului*. Iași: Polirom.

Miller, F. (1916). *Ovid Metamorphoses, with an English translation by Frank Justus Miller*. (Loeb Classical Library). London: New York: Heinemann; Putnam's Sons.

Miller, S. S. (2010). Modernist Music. In Brooker, P. et al. (Eds.). (2010). *The Oxford Handbook of Modernisms* (pp. 599-617). UK: Oxford University Press. doi <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199545445.001.0001>.

Miller, T. (1999). *Late Modernism: Politics, Fiction and the Arts Between the World Wars*. London: University of California Press.

Milne, I. M., & Thomson Gale (Firm). (2009). *Novels for Students: Presenting Analysis, Context, and Criticism on Commonly Studied Novels*. USA: Gale Research.

Moody, A. D. (1963). *Virginia Woolf*. New York: Grove Press.

Mullin, K. (2007). James Joyce and the languages of modernism. In M. Shiach (Ed.), *The Cambridge Companion to the Modernist Novel* (pp. 99–111). Chapter, Cambridge: Cambridge University Press.

Myss, C. (2013). *Archetypes*. USA: Hay House.

Noica, C. (1992). *Mathesis sau bucuriile simple*. București: Humanitas.

Noica, C. (2009). *Becoming Within Being*. USA: Marquette University Press.

Paranjpe, A. C. (1998). *Self and Identity in Modern Psychology and Indian Thought*. New York, NY: Plenum.

Parker, I. (2015). *Handbook of Critical Psychology*. London: Routledge.

Parsons, D. (2006). *Theorists of the Modernist Novel: James Joyce, Dorothy Richardson and Virginia Woolf* (1st ed.). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203965894>

Pearson, C. (1989). *The Hero Within: Six Archetypes We Live By*. San Francisco: Harper & Row.

Peat, F. D. (1988). *Synchronicity: The Bridge Between Matter and Mind*. Toronto: Bantam Books.

Pischel, F. G. (1978). *A World History of Art: Painting, Sculpture, Architecture, Decorative Arts*. New York: Newsweek.

Petersen, M. K. (2021). *A Hermeneutics of Contemplative Silence: Paul Ricoeur, Edith Stein, and the Heart of Meaning*. United States: Lexington Books.

Pound, E. (1934). *Make It New*. London: Faber and Faber.

Quinones, R. J. (1985). *Mapping Literary Modernism*. UK: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400854837>

Rabaté, J.-M. (2013). *A Handbook of Modernism Studies / Jean-Michel Rabaté*. UK: John Wiley & Sons Ltd. <https://access.torrossa.com/resources/an/5767661>

- Rainey, L. (Ed.) (2005). *Modernism: An Anthology*. UK: Blackwell Publishing.
- Ricœur, P. (1983). *Time and narrative*. University of Chicago Press.
- Rieber, R. W., & Robinson, D. K. (2001). *Wilhelm Wundt in History: The Making of a Scientific Psychology*. New York: Kluwer Academic/Plenum.
- Rochat, P. (2009). *Others in Mind: Social Origins of Self-Consciousness*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511812484.
- Ronchetti, A. (2004). *The Artist, Society & Sexuality in Virginia Woolf's Novels* (1st ed.). New York: Routledge <https://doi.org/10.4324/9780203491072>.
- Rubin, E. (1958). Figure and ground. In: *Readings in Perception*. Princeton, NJ: Van Nostrand, pp. 35-101. (Original work published 1915).
- Ryle, G. (2009). *The Concept of Mind: 60th Anniversary Edition* (1st ed.). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203875858>.
- Sartre, J.-P. (2003). *Being and Nothingness* (H. E. Barnes, Trans.; 2nd ed.). London: Routledge.
- Samuels, M. (2011). France. In P. Lewis (Ed.), *The Cambridge Companion to European Modernism* (Cambridge Companions to Literature, pp. 11-32). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CCOL9780521199414.002
- Schlack, B. A. (1979). *Continuing presences: Virginia Woolf's use of Literary Allusion*. Pennsylvania State University Press.
- Schraube, E., & Hjholt, C. (2016). *Psychology and the Conduct of Everyday Life*. London England: Routledge.
- Schumacher, B. (2010). *Death and Mortality in Contemporary Philosophy* (M. Miller, Trans.). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511780028.
- Scott, D. (2017). *Understanding Foucault, Understanding Modernism*. London: Bloomsbury.
- Shiach, M. (Ed.). (2007). *The Cambridge Companion to the Modernist Novel*. Cambridge: Cambridge University Press.

Shiach, M. (2016). Periodizing Modernism. In Peter Brooker and others (eds), *The Oxford Handbook of Modernisms*. Oxford: Oxford University Press.

Smith, G. (2020). *Music and Sound in the Life and Literature of James Joyce*. UK: Palgrave Macmillan.

Stephan, M. (2019). *Defining Literary Postmodernism for the Twenty-First Century*. London: Palgrave Macmillan.

Teo, T. (2018). *Outline of Theoretical Psychology: Critical investigations*. London: Macmillan.

Tilley C. Y. (2006). *Handbook of Material Culture*. London: SAGE Publications.

Turner, S. V. (2010). Modernism and the Visual Arts. In Brooker, P. et al. (Eds.). *The Oxford Handbook of Modernisms* (pp. 540-561). Oxford University Press. doi <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199545445.001.0001>.

Tyson, L. (2006). *Critical Theory Today: A User-Friendly Guide* (2nd ed.). USA: Routledge Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9780203479698>

Varga, A. (Ed.). (2014). *Virginia Woolf and Music*. Indiana University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt16gz62t>

Vianu, L. (2015). James Joyce's Silence. In Baroană V. (Trans), Vianu, L. (Ed.). *Three Stories from Dubliners* (pp. 2-4). The University of Bucharest: Contemporary Literature Press.

Whitworth, M. H. (2007). *Modernism*. UK: Blackwell Publishing.

Wilson, R. (2007). Theodor Adorno (1st ed.). London: Routledge.

Winterson, J. (1996). *Art Objects: Essays on Ecstasy and Effrontery* (1st American). New York: Vintage International.

Witte J. Alexander F. S. & Valliere P. (2007). *The Teachings of Modern Orthodox Christianity: on Law, Politics, and Human Nature*. USA: Columbia University Press.

Wood, M. (2010). The Modernist Novel in Europe. In Brooker, P. et al. (Eds.). *The Oxford Handbook of Modernisms* (pp. 108-121). UK: Oxford University Press. doi <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199545445.001.0001>.

Woolf, V. (1928). *Orlando A Biography*. London, Hartcourt.

Woolf, V. (1935). *A Room of One's Own*. London: The Hogarth Press.

Woolf, V. (1942). *The Death of the Moth and Other Essays*. New York: Harcourt, Brace and Company.

Woolf, V. (1948). *The Common Reader*. London: The Hogarth Press.

Woolf, V., & Prose, F. (2003). *The Mrs. Dalloway Reader* (1st ed). Harcourt.

Wolfe, J., Robbins, R., & Womack, K. (2006). *Key Concepts in Literary Theory, Second Edition*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Zahavi, D. (2005). *Subjectivity and Selfhood: Investigating the First-Person Perspective*. Cambridge, MA: MIT Press.

Zahavi, D. (2014). *Self and Other: Exploring Subjectivity, Empathy, and Shame*. Oxford: Oxford University Press.

Zawadzki, A. (2013). *Literature and Weak Thought*. Frankfurt: Peter Lang Edition.